

Djøf og Forsetes konference: retsstaten under pres, 6. december 2021

Afsnit III: Menneskerettigheder

Risici ved lovgivning i krisetider, herunder corona

Advokat Jonas Christoffersen

(04.24.00 – 04.39.03)

Lovprocessen

Temaet for det jeg skal sige lidt om er: hvordan er det med lovgivningen i krisetider? Når vi taler om lovgivning i krisetider, så er den underliggende præmis jo den helt grundlæggende, at hastværk er lastværk. Vi har en god forestilling om, at den almindelige lovgivningsmølle den kører i ro og mag. Der er tre behandlinger i Folketinget. Der er lovforslag, der er sat i høring, høringsparterne er besindige, velafbalancerede kloge mennesker, der ser tingene hver fra deres perspektiv. Alle disse bidrag kommer ned i den store politiske gryde, hvor der sidder besindige folketingsmedlemmer og afvejer det ene overfor det andet og finder den gode løsning for samfundet, og at alt dette gode går i stykker, når vi har travlt.

Det er jo nok desværre sådan, at der er for meget hastværk i forvejen, og at man derfor kan spørge sig selv: Gud ved, om der i virkeligheden er så stor forskel på lovgivning i krisetider og i det almindelige moderne hastværkssamfund. Jeg tror faktisk snarere, man kan sige, at risikoen for dårlig lovgivning i krisetid er endnu større end den er, når det bare i al almindelighed går meget meget hurtigt og jo også til hverdag selvfølgelig for hurtigt.

Når jeg kigger tilbage på lovgivningen i koronaperioden de sidste halvandet år, tror jeg i virkeligheden, at det mest forunderlige er, at det ikke er gået værre. Jeg talte med nogle embedsmænd i justitsministeriet, som sagde, at de havde skrevet den første epidemilov ganske hurtigt. Der havde nok været nogle blundere, som der ikke var så mange, der havde opdaget. Noget af det var blevet opdaget, og det fik de så rettet op på i 2. omgang, som kom ret kort tid efter. De værste blundere i hvert fald i epidemiloven mente de sådan set selv, at de havde fået rettet op på relativt hurtigt. Jeg tror, at man kunne sige, at måske var det ret imponerende, at man kunne lave så meget lovgivning i løbet af denne krisesituation sidste år, uden at det egentlig gik værre, end det trods alt gik.

Kriser

Men hvis man skal prøve at brede det lidt ud, hvad jeg er blevet bedt om, så har jeg tænkt at kigge på, hvad er det egentligt for kriser, vi har haft i de sidste år, hvor man kan sige, her er der en krisesituation, politikerne har reageret ved lovgivning, og det kan vi måske lære noget af - eller ikke lære noget af.

Louise Holck nævnte, at terrorangrebet i New York i 2001 var en gamechanger. Det har også været mit første punkt på min dagsorden. Det er 20 år siden, at der kom en vældig efterreaktion ikke kun i Danmark, men i hele verdenssamfundet. Fordi man i FN besluttede, at man skulle lave retningslinjer, som så skulle gennemføres i de enkelte lande. Altså meget meget detaljerede regler om hvordan landene skulle reagere. Det gjorde man også i Danmark.

Finanskrisen i 2008 var også en betydelig samfundsmæssig krise, hvor der var rigtig meget på spil, og hvor man reagerede voldsomt og kraftigt og hurtigt. Migrationskrisen i 2015 vil mange sige også var en reel krise. Det er jeg klar over, at det er der delte meninger om, hvor slemt det i virkeligheden var. Var det en samfundsomstyrtende truende migrationskrise, der stod for døren? Det blev i hvert fald oplevet sådan af helt sikkert mange folketingsmedlemmer. Formentlig ikke så meget pga truslens omfang, men kontroltabet. Oplevelsen af at man ikke havde kontrol med statens grænser. Det blev opfattet som meget meget voldsomt af især regeringen den gang. Bandekrigen i 2017 vil jeg også betegne som en krise. Jeg tror vi står overfor en Malmø - trussel som ligger og ulmer, som vi også måske har set hovedet af igen her de sidste par dage og så selvfølgelig covid 19 krisen.

Spør ind i fremtiden

Fællestrækkene for mig er i korte træk, at det er begivenheder i samfundet som med rette påkalder sig betydelig politisk opmærksomhed, og det har de også fået. Der blev truffet store politiske beslutninger. Der blev foretaget væsentlige prioriteringer, og jeg tror ikke mindst, at det her fører til varige forandringer af vores samfund, når vi laver de her skift. Generelt tror jeg, at man kan sige, at de her skift ikke kun fører til små justeringer i en kort periode - måske bortset fra covid 19. Det kan vi komme tilbage til om lidt. Men faktisk er det nogle større skift, der sker, og som risikerer i virkeligheden at sætte sporene for en lang fremtid. Jeg synes også, at der er et fællestræk i at frihedsrettighederne kommer under pres. I terrorbekæmpelsen var det primært retssikkerheden, overvågning, privatlivets beskyttelse. I finanskrisen var det regulering af banksektoren, som der blev skruet kraftigt op for. I immigration var det frihedsrettighederne på en række fronter. Der blev lavet indgreb overfor. Og det samme også efter bandekrigen og her i covid-19 er der sket ganske meget.

Evaluering

Hvis vi så skal se på, hvordan er det gået med den her lov. Hvordan har lovgivningen egentlig været? Skal jeg komme med et skud fra hoften, har det ikke været værre end som så. Men jeg synes, at det er karakteristisk, at der faktisk ikke har været egentlige substansmæssige vurderinger af lovgivningen.

Noget af det, der har været sjovt ved at være på Institutet for Menneskerettigheder, var de her små stikpiller, man kunne sende ud. Nogle var så subtile, at der ikke var nogen der opdagede, at det var en stikpille. F.eks foreslog vi for nogle år siden, da Regeringen ville lave en meget fin

terrorevaluering, så foreslog vi bare, at vi skulle lave en faktabaseret terrorevaluering. Altså ind og kigge på hvad var der sket i samfundet, i stedet for at skrive vi lavede en lov, og vi synes, at den er god. Og så skrive: Vi lavede en lov, og brugte vi den. Havde vi brug for den, hvad brugte vi den til. Hvad var det egentlig, vi skulle vurdere på. Men det her med en faktabaseret evaluering, det blev ikke til noget, fordi man faktisk satte et udvalg i gang til at lave det, og så blev det nedlagt igen. De andre ting har man sådan set heller ikke fået en fakta baseret evaluering af. Så derfor tror jeg, at noget af det der kan være svært for mig i hvert fald, hvad skal jeg egentlig mene, for man kan jo egentlig sige, alt afhængig af temperament, er der en hvis bekymrende tendens, er der delelementer, der kan give anledning til sindige overvejelser af sådan noget, men jeg tror faktisk, at der er meget få af os, der har et egentlig overblik over, når man kigger på denne vifte, hvilke elementer er det så, man kan kritisere, hvis man vil kritisere noget eller diskutere, og hvad skal man så egentlig mene om det. og det er der meget få af os, der har tid til at gøre i vores hverdag, og derfor håber jeg, at der vil være nogle forskere, der kunne tage opgaven på sig eller nogle andre, der ville kunne få penge for det, så det rent faktisk blev lavet, så det ikke blev sådan noget venstrehåndsagtigt aftenarbejde. Eller vores egen godtkøbs betragtning på hvad vi nu kunne finde på at kritisere.

Handlekraft

Men hvis vi skal sige noget lidt andet om problemerne. Så kan man sige, hvor opstår problemerne. Det opstår jo ved, at man berettiget har en politisk handlekraft. Jeg tror ikke, at der er nogen af jer, uanset hvor mange tjekpunkter vi kunne finde, ville ønske os et samfund, hvor der ikke var blevet handlet på terrorkrisen, terrorismen, at der ikke var blevet handlet på baggrund af bankkrisen, der ikke blev handlet på immigrationsproblemstillinger, der ikke blev handlet på bandekrig, og at der ikke blev reageret på covid-19. Selvfølgelig skal der reageres, og jeg tror, at vi kan være glade for, at vi er i et land, som har en velfungerende stat, som faktisk formår at regulere tingene på en ordentlig måde. Louise nævnte, at et af argumenterne for en retsstat, det er jo, at man skaber fred og fordragelighed og en eller anden form for accept i samfundet af de tiltag, der bliver vedtaget. Jeg synes, at det er skræmmende at se billeder fra Østrig, hvor man taler om vaccinationstvung og så se, hvor meget modstand det giver anledning til. At det at forestille sig, at man løser problemer mod en befolkningsgruppe, hvor en del af en befolkning er imod et eller andet ved tvang. Det tror jeg, lige præcis er det, der viser et godt eksempel - nutidseksempel på, hvorfor det er nødvendigt at gå retsstatens vej og lade folk bevarer noget frihed, også selvom det er helt gakkelakkert, kan man synes, at de insisterer på en ret til ikke at lade sig vaccinere.

Men hvis man går ind i den rettighed til ikke at lade sig vaccinere, så får man modstanden forståelig nok.

Dobbeltopgaven

Hovedfordringen til vores politikere er, at besinde sig på dobbeltopgaven. Altså det er ikke sikkerhed uden noget andet, det er sikkerhed og retssikkerhed. Det nytter ikke, som vores

udmærkede justitsminister vil sige, jamen frihed vil forudsætte tryghed. Tryghed forudsætter kriminalitetsbekæmpelse. Overvågning er et rigtig godt redskab til at bekæmpe kriminalitet, derfor giver overvågning mindre kriminalitet, mere tryghed og mere frihed. Jeg forstår godt tankerækken. Jeg kan også godt et kort øjeblik forstå, hvorfor det er logisk, at det hænger sådan sammen, men jeg synes, at det er en meget uheldig argumentationskæde at skrue sig ind på, og den er bare ikke ny. I gamle dage sagde man retssikkerhed og sikkerhed, så blev det til sikkerhed og sikkerhed altså det, der hed retssikkerhed blev til sikkerhed og så kunne man bare øge sikkerheden og så havde man kun en endimensionel tankegang, og det er det, man gør her. Det er fuldstændig det samme, man siger. Hvis vi begrænser frihed med overvågning, så skal vi jo lave trade of, så vi kan ligeså godt kalde det hele øget frihed. Så er det kun positivt, så forsvinder den negative side, og så slipper vi får at argumentere for, hvorfor vi skal gribe ind med overvågning og hvor meget og langt vil vi gå osv. Men det er bare ikke nyt.

Besinde sig

Nu har jeg den fornøjelse, som nogen af jer ved, hjælper jeg Magnus Heunicke med den her minikommission Vi var sammen på et tidspunkt, og så sagde han: Jeg skal i øvrigt takke dig fordi, jeg var faktisk glad for, at du og en masse andre var efter os sidste år og blev ved med at sige: pas nu på, at det her ikke bliver den nye hverdag. At det her at vi er i en krisesituation, gør noget helt usædvanligt. Det må ikke bide sig fast. Så nu har vi endt med at lave en ny epidemilov, hvor vi bl.a. har ændret magtbalancen mellem folketinget og regeringen, så nu skal jeg over at spørge ovre i epidemiudvalget om en masse ting, som jeg ikke skulle sidste år, og det er faktisk meget bedre for mig, og det er meget bedre for folketinget, det er faktisk meget bedre for alle. Det giver en anden og bedre proces. Og det siger jeg ikke, fordi jeg vil fremhæve ham på nogen måde, og jeg får ikke løn for det her i øvrigt, men mere for at sige, at jeg tror, at det der sker, er faktisk sket i Corona-situationen. Den situation vi var i, at der faktisk med det samme, fordi det var så voldsomt, og jeg tror også, at fordi det berørte os alle sammen, var en meget hurtig og bred og dyb debat om, hvad er det, der foregår her, og fordi debatten var der, og der gik jo nogle måneder før der kom en debat, men den var der tidligt, og den kom i løbet af efteråret, selvom det hele var forsvundet hen over sommeren, at så kunne man besinde sig. Og det har vi ikke set på visse områder. Vi har ikke set det i samme grad, at man har besindet sig på terrorlovgivningen og nogle af de andre ting i mine øjne. Men har faktisk prøvet at besinde sig

Debatten – demokratiet - retsstaten

Så det tror jeg, at det vi skal huske, det er, at diskussioner som dem, vi har her i dag, er jo ikke dem, der i sig selv ændrer noget, men hvis vi går ud, og bærer dem videre derude, og vi husker på, at vores retsstat bliver beskyttet af vores demokrati. Det er os, der udgør demokratiet, det er os, der skal blive ved med at holde fast i debatterne. Så kan det nytte noget. Og det nytter noget at tage bladet fra munden, og det nytter noget at engagere sig i debatten. Det kan godt være, at man ikke får alting, som man gerne vil have det, men hvis man ikke har debatten, om de her

grundlæggende ting på en måde, så folk forstår, hvad det egentlig handler om. Så kan vi ikke opretholde den respekt for de grundlæggende ting, som vi har.

Nu er jeg lige lidt over 50, og jeg tror faktisk, at jeg har den fornøjelse stadigvæk at være under gennemsnitsalderen her i lokalet. Og det siger noget om tidspunktet på dagen, det her ligger, men det sige måske også lidt om, at man nok skal være lidt alderstegen for, at man helt forstår og kan huske, hvorfor det var, vi havde dette her. For det er længe siden, noget vi rigtig behøvede at bekymre os om, synes vi. Og Louise og jeg er jo også lidt op i årene og er ligesom kommet med på vognen, det er sådan set vigtigt. Så derfor egentlig bare til slut at sige. At det er ikke værre, end det er, men det er galt nok endda, til at vi skal blive ved med at tage bladet fra munden og argumentere og diskutere dette her. Så vi holder vores demokrati i live, holder hinanden og vores politikere og os alle sammen op på dupperne og holder liv i vores samfund og bliver ved med at bevæge det forhåbentligvis fremad. Nogen gange går det den ene vej og så går det lidt tilbage. Pendulet svinger, men hvis vi holder næsen i sporet, tror jeg, at vi også har en retsstat foran os også om ganske mange år